

Dr. Vida Bakutytė

Muzikologė, humanitarinių mokslų daktarė. Lietuvos kultūros tyrimų instituto vyriausioji mokslo darbuotoja. Skelbia straipsnius lietuvių ir užsienio mokslo spaudoje (per 100), skaito pranešimus konferencijose Lietuvoje ir užsienyje. Monografijos „Vilniaus miesto teatras: egzistencinių pokyčių keliu. 1785–1915“ (2011), mokslo studijos „Vilniaus muzikas, fotografas ir poetas Faustynas Łopatyński (1825–1886): lietuviški kūrybinės veiklos punktyrai“ (2019) autorė, knygos „XVI–XIX a. Lietuvos muzikinio gyvenimo atodangos“ (2014) sudarytoja, mokslinė redaktorė ir viena autorių; kolektyvinių monografijų „Lietuvių teatro istorija: 1929–1935“ (2000), „Lietuvos muzikos istorija: Nepriklausomybės metai 1918–1940“ (2009) bendraautorė.

Feministinės sąvimonės kontūrai Vilniaus muzikiniame ir teatriniam gyvenime (XIX a. II p.–XX a.pr.)

Feminizmas – plati sąvoka ir dėl jos apibrėžimo nuolat diskutuojama. Pranešime apsiribojama tuo, kas šį judėjimą leidžia traktuoti kaip vieną moteriškosios tapatybės raidos aspektų. Chronologines aptariamo reiškinio ribas žymi XIX a. II pusė – XX a. pradžia. Šis laikotarpis tradiciškai laikomas pirmuoju feminizmo, kaip organizuoto judėjimo, etapu. Nors šiuo etapu judėjimas siejamas pirmiausia su kova už moterų balsavimo teisę, tačiau jis apėmė ir kitas moterų socialines bei profesines sritis. Lietuvoje, kaip ir kituose kraštuose, modernėjant visuomenei tolydžio liberalėjo požiūris į moterų kūrybą, laisvėjo moterų aktorių ir muzikių meninė raiška. Tačiau visuomeninės sąmonės kaita ir vertybių transformacija nepasižymėjo didele sparta. Socialinio gyvenimo tradicijos ir lyčių sanglaudos stereotipai ilgą laiką lėmė šių permainų visuomeninės refleksijos įvairovę: dažnai vienokie normatyvai taikyti moterims scenoje, kitokie – už jos ribų. Lietuvos kultūrinio centro Vilniaus teatriniam ir koncertiniam gyvenime gausėjo pavyzdžių (vietinių ir atvežtinių), atspindinčių moteriškos saviraiškos kaitą. Aktorės teatro scenoje demonstravo neįprastai drąsias aktorinės raiškos priemones (tiesa, tokį reiškinį iš dalies lėmė ir epochiniai teatro meno pokyčiai), ryždavosi atlikti vyriškus vaidmenis. Koncertuose daugėjo moterų atlikėjų solisčių: vokalistėms ir pianistėms teko konkuruoti su smuikininkėmis. Atsargiai į kultūrinę erdvę buvo įsileistos violončelininkės (lėmė instrumento padėtis juo griežiant). Pažymėtina tai, kad moters – aktorės ir muzikės – siekis laužyti ar ignoruoti visuomenėje įsigalėjusius stereotipus neretai sulaukdavo prieštaringos publikos ir kultūros renginių recenzentų reakcijos.

Contours of Feminist Consciousness in the Musical and Theatrical Life of Vilnius (2nd Half of the 19th Century – Beginning of the 20th Century)

Feminism is a broad concept, and its definition is a constant subject of debate. This paper is limited to the treatment of this movement as one of the aspects of the development of female identity. The chronological boundaries of a given phenomenon cover the period from the second half of the 19th century to the beginning of the 20th century. This period is traditionally considered the first stage of feminism as an organized movement. Though this stage of the movement is primarily associated with the fight for the right of women to vote, it also extended to other women's social and professional fields. In Lithuania, as well as other countries, the growing modernization of society gradually made the general attitude towards women's creative work more liberal; the artistic expression of actresses and female musicians became freer. However, the shift in public consciousness and the transformation of values did not demonstrate a high pace. The traditions of social life and the stereotypes of gender cohesion resulted in diverse public reflections on these changes for a long period of time: women were often applied one set of standards on the stage and another set of standards when they were off the stage. The theatrical and concert life of Vilnius, Lithuania's major hub of culture, witnessed more and more examples (both local and foreign), which reflected the change of female self-expression. Actresses demonstrated unusually brave means of acting on a theatre stage (in fact, such a phenomenon was also partially determined by the epoch-driven changes in theatrical art) and even decided to play male roles. The number of female soloists in concerts was growing: female vocalists and pianists had to compete with violinists. Female violoncellists were carefully admitted to the cultural space (it was determined by an instrument's position when playing it). It should be noted that a woman's – an actress's and a musician's – endeavour to break or ignore the deep-rooted public stereotypes would often receive a controversial response from the public and the reviewers of cultural events.